

ПОИМОТ ЈАЗИЧНА ПОЛИТИКА

д-р Зоран Николовски
Економски факултет-Прилеп
Универзитет „Св. Климент Охридски“-Битола
zorannikolovski@yahoo.fr

Апстракт

Со овој труд ќе се обидеме да го дефинираме поимот *јазична политика* и до го поставиме во однос на другите негови синоними *јазично уредување* и *јазично законодавство*. Исто така, посебно ќе ги разработиме горенаведените поими со цел да ги разјасниме односите меѓу нив и со тоа да придонесеме кон детерминирање на поимот *јазична политика*.

Клучни зборови: јазична политика, јазично уредување, јазично законодавство

Abstract

This paper will attempt to define the notion of *language policy* and to ask with respect to its other synonyms *language planning* and *language legislation*. Also, special attention will be placed to the above terms in order to clarify the relations between them and thereby contribute to the determination of the term *language policy*.

Keywords: language policy, linguistic planning, linguistic legislation

ВОВЕД

При определувањето на поимот *јазична политика* неопходно е да се опишат уште неколку други, имплицитни, кои се дел од горенаведениот тематски поим. Тие по својата суштина се детерминаторни, односно го доопределуваат и тоа: *јазична политика* (во потесна смисла), *јазично уредување*, *јазично законодавство*.

ЈАЗИЧНА ПОЛИТИКА

Поимот *јазична политика* (*politique linguistique*) е најсеопфатен и се карактеризира со најголемо распространување. Тој во себе ја содржи

секоја донесена одлука за насочување и уредување на употребата на еден или повеќе јазици во комуникацијата на една организација или при вршење на некоја услуга без разлика на природата или големината на организацијата или пак на формата на таа одлука. Формата може да се конкретизира преку едноставна примена, преку донесување на некоја листа на стандардизирани термини, преку одредби за раководење, директиви за целиот персонал на некоја организација или пак за некои нејзини членови поединечно, преку интерна, веќе усвоена регулатива од страна на некое министерство, некоја невладина организација или пак преку закони коишто мора да ги изгласа парламентот.

На пример, одредени компании одлучуваат да ги пуштат нивните производи на пазарот напишани само на англиски јазик, притоа не водејќи сметка за јазикот или пак за возраста на купувачите. Јазичната политика на други компании застапува употреба на јазикот на земјата каде имаат нивни претставништва или ги пласираат производите. Интересно е дека секое од тие претставништва може да го употребува локалниот јазик при комуникација со седиштето на компанијата во матичната земја. Наспроти нив, голем дел од американските кинематографи најчесто ги испраќаат насекаде во светот оригиналните верзии на филмовите, без да се грижат за обезбедување или овластување за вршење превод или натсинхронизација на други јазици.

Во своето пошироко значење, поимот јазична политика ги опфаќа поимите *јазично уредување* и *јазично законодавство*. Всушност, во секојдневната употреба и во потесното значење на зборот, многу често се употребува изразот *јазична политика* како синоним на *јазично законодавство*.

На пример, штом се рече јазичната политика на Квебек, јазичната политика на Франција, на Канада, на САД или на Обединетите нации, терминот ги содржи сите недоследности и потешкотии зашто не се знае дали тој се однесува на некое уредување на одредена состојба, на уредување за интерно водење на комуникацијата, на некоја одредба од уставот, на некој закон кој го определува статусот и регулирањето на употребата на јазиците, на некоја политичка територија или пак се однесува на одредби од други закони кои ја детерминират употребата на јазиците, дури и ако се однесуваат на некоја сосема друга област, на пример продажбата на автомобилски или прехранбени производи.

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Под терминот *јазично уредување (aménagement linguistique)* се подразбираат сите мерки што ги презема државата за уредување на употребата на јазиците на нејзината територија. Според тоа, секој проект за јазично уредување е пред сè политички т.е. се однесува на глобалната организација на општествениот живот, односно, на начинот на кој општеството ја дефинира својата иднина со посредство на неговите политички институции.

Начинот на кој се конципира и реализира јазичното уредување директно зависи од концепцијата за јазикот која во општи црти ги содржи неговите две функции: *комуникативната функција* и *функцијата за социјално интегрирање*. Комуникативната функција е поевидентна, а и полесно се прифаќа, додека втората, функцијата за социјална припадност, политички е најделикатна и е најопасна за управување.

Од комуникативна гледна точка, јазичното уредување се конкретизира преку одредби кои се однесуваат на организацијата на употребата на јазиците и изборот на неопходни технички средства за нивна примена. Од гледна точка на социјалното интегрирање, јазичното уредување се заснова врз некој општествен проект, врз некоја концепција за односот меѓу културниот идентитет на глобалното општество и почитта на културниот идентитет на малцинските етнолингвистички групи. Според тоа, основна црта на јазичното уредување е потврдувањето на заедничкиот јазик и одредувањето на доменот на употреба на другите јазици. Во тој случај, техничките одредби се неопходни за постигнување на основните цели.

Освен тоа, заради интензивирањето на комуникациите и глобализацијата на пазарот, што е една од основните карактеристики на современиот свет, секоја земја треба да е свесна и да води сметка за препреките кои се испречуваат при одредувањето на планот за лингвистичко уредување. Постојат можности тоа да се рефлектира на социјалниот мир и економската и административна ефикасност.

Конечно, јазичното уредување на некоја земја не мора да биде во форма на закон. Сето тоа може да биде формулирано преку други одредби кои ќе се внесат и ќе се применуваат во секторите на јавната администрација. Исто така, еден закон може да ја дефинира јазичната политика, но да не го опфати вкупниот број законски одредби кои се однесуваат на административниот апарат, како специфична целина. Секогаш и секаде, јазичното уредување го поставува проблемот за кохерентност на вкупниот број на мерки кои се однесуваат на јазикот на мнозинството и истовремено на јазиците на малцинствата.

ЈАЗИЧНА ЛЕГИСЛАТИВА

Кога државата се определува за интервенирање усвојувајќи закон и регулатива за прецизирање на односите на присутните јазици и областите на употреба, станува збор за *јазична легислатива (législation linguistique)*.

Општо земено, законот го дефинира статусот на јазиците, ја прецизира употребата во одредени области каде постои неодреденост или јазично спротивставување, изразува мерки за истакнување на надмоќноста на заедничкиот јазик, и по потреба, мерки за гарантирање на употребата на малцинските јазици таму каде постои овластување со крајна цел насочување на однесувањето на граѓаните, правните или физичките лица. Исто така, законот може да се ограничи на некоја одредена област, како на пример, заштитата на потрошувачите.

Меѓутоа, сигурно е дека ниеден закон не е до толкава мера општ што ќе може да ги вклучи сите мерки од лингвистичка природа за одредување на употребата на еден или друг јазик. Во овој случај се поставува и прашањето за компактоста меѓу лингвистичката легислатива и другите одредби во однос на јазикот, а особено во образованието, комуникацијата, културата, имиграцијата, па дури и семејната употреба на еден јазик. Најчесто, јазичната легислатива е основа за јазичното уредување на некоја одредена земја и се дополнува со други мерки кои бараат посебна обработка.

Јазичната политика може да биде *имплицитна* или *експлицитна*.

Имплицитна е тогаш кога се овозможува слободно да функционираат силите кои ја регулираат конкуренцијата помеѓу присутните јазици, додека јазичната политика е *експлицитна* кога се преземаат мерки за насочување и пропишување на употребата на присутните јазици во некоја земја или организација.

ЗАКЛУЧОК

При определувањето на поимот *јазична политика* неопходно е да се опишат уште неколку други, имплицитни, кои се дел од горенаведениот тематски поим и тоа *јазична политика* (во потесна смисла), *јазично уредување* и *јазично законодавство*. Тие по својата суштина се детерминаторни и се неопходни за доопределување и уточнување на тематскиот поим. *Јазичната политика* во себе ја содржи секоја донесена одлука за насочување и уредување на употребата на еден или повеќе јазици во комуникацијата на една организација или при вршење на некоја услуга без разлика на природата или големината

на организацијата или пак на формата на таа одлука. *Јазичното* уредување ги опфаќа сите мерки што ги презема државата за уредување на употребата на јазиците на нејзината територија. Кога државата пак се определува за интервенирање усвојувајќи закон и регулатива за прецизирање на односите на присутните јазици и областите на употреба, станува збор за *јазична легислатива*.

ЛИТЕРАТУРА

- Calvet Louis-Jean, *La guerre des langues et les politiques linguistiques*, Hachette Littératures, Paris, 1999.
- Calvet Louis-Jean, *Pour une écologie des langues du monde*, Plon, Paris, 1999.
- Cooper Robert, *Language Planning and Social Change*, Cambridge University Press, New York, 1989.
- Corbeil Jean-Claude, *Communication*, in *Actes du Colloque international sur l'aménagement linguistique*, Les Presses de l'Université Laval, Québec, 1987.
- Crystal David, *An Encyclopedic Dictionary of Language and Languages*, Blachwell, Oxford, 1992.
- Daoust Denise & Maurais Pierre, *L'aménagement linguistique*, in *Politique et aménagement linguistique*, Le Robert, Paris, 1987.
- Das Gupta, J. & Ferguson, C., *Problems of Language Planning*, in *Language Planning Processes*, Mouton, La Haye, 1977.
- Dubois Jean et alii, *Dictionnaire de linguistique*, Larousse-Bordas/HER, Paris, 2001.
- Ferguson Charles, *Sociolinguistics perspectives, Papers on Language in Society 1959-1994*, Oxford University Press, 1996.
- Haugen Einar, *Language Conflict and Language Planning, the Case of Modern Norwegian*, Cambridge, Harvard University Press, 1966.
- Leclerc Jacques, *L'aménagement linguistique dans le monde*,
<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/>
- Rousseau Louis-Jean, *Élaboration et mise en œuvre des politiques linguistiques*,
<http://www.rifal.org/cahiers/rifal26/crf-26-06.pdf>
- Saint Robert Marie-Josée de, *La politique de la langue française*, Presse Universitaire de France, Que sais-je?, Paris, 2000.